

En festsal på Helgö

Replik till F. Herschend rörande en artikel i Fornvännen 1974/1

I Fornvännen 1974, s. 14 ff. har F. Herschend skrivit en artikel under rubriken »I det arkäologiske hus». Man frågar sig vilka avsikter som kan dölja sig bakom denna. Redan från början slås man av det egenomliga förhållandet att författaren går in på litteratur, som han *ej* har kunnat använda. I regel brukar det ju i vetenskapliga sammanhang tvärtom vara så att man citerar den litteratur man verkligen använt för den egna bearbetningen. Herschends metod skulle leda till oanade konsekvenser.

Nåväl, man väntar sig nu att skildringen trots detta skall ge någon inblick i utgrävningen av forntida husgrunder, men detta stannar vid de mest torftiga föresatser. I stället övergår författaren till ett angrepp på den litteratur, han inte kunnat använda, dvs. de publikationer som jag och mina medarbetare utgivit rörande Helgöundersökningen. Han ställer dessa i relation till de utgrävningar, som bedrivits i Eketorp på Öland och där han själv har medverkat.

Syftet med artikeln står nu genast klart. Herschend har velat utnyttja Fornvännen till reklam för Eketorpsundersökningens höga standard i jämförelse med det usla grävandet på Helgö. Det står helt uppenbart att han vill tillfoga Helgöundersökningen så stor skada som möjligt, och jag har ansett det oundgängligen nödvändigt att ingå i svaromål.

Herschends metodik vid sitt angrepp är av en art, som hittills varit ovanlig i vetenskapliga sammanhang men som påträffas i vissa av dagens politiska kretsar samt även i massmedia. Metodiken går ut på att plocka ut detaljer och sammanställa dessa på det sätt som kan främja ens syften. Samtidigt förtiger man och utelämnar allt som kan tala i annan riktning.

Herschends kritik är så fylld av självtillräcklighet och hållen i en så överlägsen ton att man häpnar. Att den sedan är genomsvad av illvilja mot andra arbetare i facket gör inte saken bättre. Om hans kritiska metoder skall anses representativa i dagens läge måste det vara illavarslande för den unga arkeologiska generationen.

Här nedan vill jag söka belysa hans nu aktuella framställning på några punkter. Men först några allmänna tillrättlägganden.

När Helgöundersökningen tog sin början sommaren 1954 saknade man i stort sett erfarenhet beträffande undersökningar av järnåldersboplatser på Sveriges fastland. Miljön och de tekniska förutsättningarna för en väl dokumenterad undersökning på Helgö var dessutom de mest komplicerade och sämsta tänkbara. Fornlämningarna var belägna på en stenig moränslutning, sedan lång tid tillbaka bevuxen med grovstammig barrskog. Kulturlagren var tunna och genom den långvariga bebyggelsen ofta omrörda, vilket i flertalet fall uteslöt möjligheten att upprätta någon stratigrafi med anspråk på giltighet.

Allt detta står omtalat i våra publikationer, men för sina egna syftens skull omtalas det *inte* av Herschend. Mycket av hans kritik skulle nämligen därigenom ha varit ett slag i luften.

De sensationellt rika fynden på Helgö ställde oss redan från början i den situationen, att vi i en eller annan form måste göra dem tillgängliga för forskningen. Vi beslöt då att snabbt ge ut preliminärt bearbetade »reports», medan den definitiva bearbetningen med tiden skulle inflyta i en annan serie. Denna disposition har kommit att förändras något, men grundtanken

klarstår. Jag kan således upplysa Herschend att bl. a. byggnaderna på Helgö och deras funktioner är under specialbehandling. Därvid kommer det att göras flera revisioner av tidigare publicerade »reports». Vid de fortsatta grävningarna har vi nämligen skaffat oss allt bättre erfarenheter, vilket även ger oss nya aspekter på de äldre partierna av grävningen.

Vi startade sålunda tämligen okunniga – må Herschend förlåta oss detta – men nu har vi lärt oss bättre.

En sak vill jag dock påpeka, nämligen att vi redan från början gjorde områdena mellan husgrunderna till föremål för lika omsorgsfull utgrävning som själva husgrunderna. Vi gick därvid ett steg längre än Stenberger vid sin utgrävning av Vallhagar på Gotland, där enbart husgrunderna undersöktes.

I själva verket tillfördes genom vårt sätt att gräva arkeologien ett betydande nytt material jämte nya arkeologiska aspekter. Vi har noggrant redogjort för detta i våra »reports», men det förtiges givetvis av Herschend trots det att han själv så ivrigt ordar om samma sak beträffande Eketorp. Hans subjektivt vinklade framställning är här helt uppenbar.

Hans avsikt mera att skada Helgöundersökningens anseende är att tjäna den arkeologiska forskningen framträder även på en annan punkt. Han kastar sig sålunda över ett på Helgö utgrävt område mellan foundation IA och foundation V. Läsaren får det intrycket att han här företagit en lusgranskning, och hans ironiska och överlägsna framställningssätt firar triumfer. Men han nämner inte att just detta område utsatts för modern åverkan i form av en väg, som nära nog totalt spolierat de äldre kulturskikten. Därav den dåliga dokumentationen. – Så dålig som Herschend vill göra gällande, är den dock inte. Han påstår där bl. a. att det inte råder någon korrespondens mellan planer och profiler och jämför särskilt profil vid 16 m. Denna anmärkning får helt och hållet tillskrivas Herschends bristande läskunnighet och bristfälliga studium av våra publicera-

de planer och profiler. Han hade bara behövt studera dessa litet närmare, särskilt pl. 75, för att få nödiga uppgifter.

Till sist vill jag gå in på frågan om festsalen på Helgö. Läget är följande:

På en centralt belägen terrass inom en byggnadsgrupp omfattande mer än 15 enheter påträffades en osedvanligt stor mängd glasskärvor av bågare och skålar. Dessutom hittades ett 20-tal små guldbleck med figurframställningar, och även fynden i övrigt var såväl många som av hög klass. Kort sagt, det område, där alla dessa fynd påträffades utmärkte sig framför alla de övriga på ett bestämt och avgörande sätt. I min enfald råkade jag rubricera denna plats som festsalen i ensemblen och tänkte givetvis därvid på den vanliga företeelsen att den finaste utrustningen i ett större differentierat byggnadskomplex tillhör den enhet där man möter sina gäster till fest.

Jag förstår inte varför Herschend ondgör sig över detta och på vilka grunder han stöder sin hårt uttalade förkastelsedom. Han säger bl. a. följande: »Knuste glas och guldgubber er ikke nødvendig – og langt fra tilstrækkelig – grund til at kalde hvad som helst for 'a banqueting hall'.»

Nu är bevarade forntida festsalar något ytterst sällsynt, och jag vet inte om Herschend har grävt ut några, som kan ha varit mönsterbildande även för Helgö. Han kunde i så fall ha uppträtt mindre övermaga och helt lugnt meddelat detta. Nu döljer det sig i stället en liten extra elakhet i de citerade raderna. Han talar om att »kalde hvad som helst . . .», dvs. han vill därmed antyda att platsen för de ifrågasvarande fynden inte skulle vara en byggnadslämning. På den punkten måste man i så fall starkt ifrågasätta hans omdöme och iakttagelseförmåga. Platsen är nämligen med konst terrasserad, den omges av sterrader och fundamenttrännor samt har ett stort antal stolphål, härदार o. dyl. Man torde kunna räkna med åtminstone tre byggnadsperioder. Även en festsal kan ju behöva byggas om. Herschend talar i detta sammanhang nedlåtande om vår stratigra-

fi, som han finner undermålig. Han har uppenbarligen inte läst, inte kunnat läsa eller inte velat läsa våra utläggningar om stratigrafien och eventuellt olika byggnadsperioder på bl. a. sidorna 69-73 i *Excavations at Helgö I*. Inför fakta nöjer sig Herschend med att utkasta lösa och kränkande påståenden. Han faller här på sitt eget grepp.

Jag skall inte här utöka mitt genmäle med att ventilera Herschends egen analysmodell, inte heller hans profiler, där han virtuost laborerar med sinsemellan olika skalor i både höjd och sidoled utan att direkt upplysa den fåkunniga läsaren om systemet. På grund av stigande åderför-

kalkning söker jag personligen uttrycka mig enklare och därmed även lättfattligare. Det har på senare tid framskyntat en tendens hos den unga arkeologiska intelligentsian att på basis av ringa lärdom men desto större snorkighet göra subjektivt vinklade utfall mot en något äldre generations värderingar. Man utnämner sig själv till sekularsnille, men ser kanske mindre gärna någon kritik av de egna prestationerna. Detta är oroväckande eftersom sökandet efter sanningen borde vara ett intresse gemensamt för oss alla. Utan dolkstötar.

Wilhelm Holmqvist

A Banqueting Hall at Helgö. A Reply to F. Herschend

The present author points out that, in his article "In the Archaeological House" (*Fornvännen* 1974) and in his criticism of the investigations at Helgö,

Herschend draws false conclusions owing to the lack of thoroughness with which he has studied the Helgö publications.